
МЕДВЕДОВСЬКА Д.О.,
асистент, кафедра іноземних мов,
Українська академія банківської
справи,
м. Суми, Україна

ІСТОРИЧНІ ТА СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті автор розглядає та аналізує основні етапи реформування системи управління освітою у Великобританії. Визначаються пріоритетні тенденції реформування управління освітньої системи країни. Автором надається стисла характеристика найбільш радикальної реформи у галузі англійської освіти 80-х ХХ ст.

Ключові слова. Реформуванні освіти, управління освітою, система освіти Великої Британії.

В статье автор рассматривает и анализирует основные этапы реформирования системы управления образованием в Великобритании. Определяются приоритетные тенденции реформирования управления образовательной системы страны. Автором предоставляется краткая характеристика наиболее радикально реформы в области английского образования 80-х годов ХХ в.

Ключевые слова. Реформирование образования, управление образованием, система образования Великобритании.

In the article the author considers and analyzes the main stages in the reformation of the educational management system in the UK. Identifies the priority trends of management reform of the educational system of the country. The author provides a brief characteristic of the most radical reforms in the field of English education-80s of the twentieth century, sets out the main objectives of this process, which can be useful during the reform of the system of national education. In this context, it is extremely important to explore ways of reforming the

management of the educational system on the principles of globalization and the democratization of various countries of the world. Of great interest is the experience of governance reform in secondary education leading developed countries of the world.

Key words: *The reform of education, Department of education, the education system in the UK.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства простежуються тенденції до кардинальних змін у всіх сферах життя. Друга половина ХХ ст. була позначена прискоренням науково-технологічного прогресу. Цей процес став каталізатором якісних змін виробництва і спричинив економічні та політичні всепланетні зміни. Це спонукало західноєвропейські уряди прийняти ряд заходів щодо модернізації освіти: підвищення рівня її якості, гнучкості та конкурентоспроможності.

Такі зміни висувають нові вимоги до характеру управління освітою. Україна не залишається осторонь цих процесів. Так, у Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті наголошується, що сучасна система управління освітою розвивається як державно-громадська. Вона має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії навчальних закладів, конкурентоспроможності освітніх послуг. Нова модель системи управління сферою освіти має бути відкритою і демократичною. У ній передбачається забезпечення державного управління з урахуванням громадської думки, внаслідок чого змінюються навантаження, функції, структура і стиль центрального та регіонального управління освітою [1, с.34].

На сучасному етапі розвитку України проходить шлях інтеграції до європейського та світового освітнього простору. Це зумовлює необхідність вирішення ряду складних питань реформування управління освітою. Одними із найбільш актуальних завдань виступають зміна характеру управління в напрямі його демократизації; зміна типу управління в напрямі його децентралізації; удосконалення структурно-функціональних характеристик управління; реформування організаційних, правових, економічних і фінансових механізмів

Освіта в Україні є одним з найважливіших напрямків державної політики, спрямованої на розбудову нового суспільства. Сучасні умови розвитку освіти передбачають, в першу чергу, модернізацію її змісту. Вивчення досвіду зарубіжних країн має дуже важливе значення для успішної реалізації поставленої мети. Пріоритетними завданнями національної освіти є розбудова нової системи управління освітою.

У цьому контексті надзвичайно важливим є вивчення шляхів реформування управління системою освіти на засадах глобалізації та демократизації різними країнами світу. Великий інтерес представляє досвід реформування управління середньою освітою провідних розвинених країн світу, насамперед, Великої Британії.

Вивчення досвіду західних країн у реформуванні управління освітою може бути корисним під час планування та реалізації модернізаційних змін в управлінні середньою освітою України, орієнтованих на його якісне оновлення та інтеграцію в європейський освітній простір.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема модернізації управління середньою освітою Великобританії висвітлена у роботах таких зарубіжних дослідників Питерс М., Велт Р., Жаллад Л., Масеманн В., Клиис С., Делорс Д., Фромент Є., Трендс В., Филипс Д., Кампос В., Гудсон И., Орфилд Г., Саймон Б. Значну наукову цінність для дослідження становлять праці вітчизняних учених, присвячених сучасним процесам змін в системі освіти зарубіжних країн (Сбруєва А.А., Ларинова М.В., Гриневич Л.М., Матвієнко О.В., Десятов Т.М., Парінов А.В., Кирда А., Бочарова О., Побережська Г.Г., Хоменко Т.А.).

Однак, на нашу думку, досвід реформування управління середньою освітою Великобританії не є докладно вивченим і потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Метою статті є визначення пріоритетних тенденцій реформування управління освітньої системи у Великій Британії. Відповідно до мети були поставлені такі завдання:

На основі дослідження нормативних документів, вітчизняної та зарубіжної науково-педагогічної літератури визначити основні історичні етапи реформування системи управління освітою у Великій Британії.

Охарактеризувати пріоритетні тенденції розвитку управління освітньої галузі Великої Британії.

Основний матеріал. Науковці, які вивчають історію освіти Великої Британії, визначають той факт, що

еволюція освіти в цій країні має загальнонаціональний вектор, освітньої політики, задекларований вже в Законі Бальфура (1902 р.), який об'єднав «всі типи шкіл під керівництвом рад графств і міст. Церковним школам було надано право одержувати додаткові фінанси ..., було введено правила, які регламентували початкову й наступну освіту, затверджували навчальну програму й тривалість навчання» [2, с.179]. За цим законом територіальні органи народної освіти піклувалися не лише про створення державних граматичних шкіл, але й сприяли включенню до державної системи значної кількості приватних граматичних шкіл, що призвело до збільшення числа середніх шкіл.

Освітні реформи, визначені законом Фішера (1918 р.), запроваджують введення обов'язкового навчання дітей віком до 14 років.

Ідеологію формування трьох типів шкіл як загальнонаціональної освітньої доктрини представлено з різною деталізацією, але з однаковою послідовною орієнтацією на поділ дітей, за концепцією С.Берта і його послідовників, переважно на три типи за так званим інтелектуальним потенціалом [2, с.180].

У 20-30-ті рр. ХХ ст. існували такі типи середніх навчальних закладів: граматичні як тип повної середньої школи з високим рівнем навчання та з перспективою вступу до вищих навчальних закладів (призначалися для дітей з аналітичним мисленням та академічними здібностями); середні технічні, які надавали професійну освіту (для дітей, які цікавилися прикладною наукою, технікою або прикладним мистецтвом); середні сучасні школи з полегшеним змістом освіти для вихідців з демократичних верств населення (для учнів, яким

краще вивчати конкретні предмети, ніж сприймати ідеї).

Учні розподілялися за трьома нерівноцінними типами середніх шкіл на основі ранньої селекції за результатами відбірних екзаменів, що проводилися після закінчення початкової школи (так званий 11+ екзамен, метою якого було виявити «коефіцієнт інтелекту» та загального рівня здібностей учнів). Розподіл дітей за рівнем здібностей згідно з теорією природженої розумової обдарованості узаконив Акт про освіту (Закон Батлера) 1944 р. [6]. Цей закон визнав обов'язкову середню освіту, ліквідував поділ на початкову й середню школу, збільшив термін тривалості обов'язкової освіти з 14 до 16 років.

Крім державних закладів середньої освіти, в країні продовжували функціонувати приватні школи, в першу чергу «public schools» - закриті привілейовані школи, прийняття до яких залежало не стільки від 11+ екзамену, скільки від соціального статусу й матеріального положення батьків учня.

Отже, в Англії в I пол. XX ст. шкільним системам властива така соціально спрямована структура, базовими принципами формування якої були, зокрема, розбудова нерівноцінних за своїм суспільним статусом різних типів шкіл й розподіл учнів на різні освітні рівні за антидемократичною селективною системою навчання.

З 60-х років XX ст. змінюється соціально-педагогічний контекст обов'язкової освіти. В країні відбулися зміни у стратегії розвитку соціальної сфери. Пріоритетними напрямками в державі постають завдання, пов'язані зі створенням «системи масової середньої освіти, яка асоціювалася з демократизацією, соціальним прогресом, зростанням престижу держави на міжнародній арені» [3, с.146].

У 60-70-ті рр., в період соціально-економічних змін у житті країни, з'являється новий тип середнього навчального закладу - об'єднана загальноосвітня школа. В умовах науково-технологічного прогресу виникла необхідність оволодіння систематичною освітою відносно високого рівня широкими верствами населення. Тому пріоритетними в державних масштабах стали завдання, пов'язані зі створенням системи ефективної середньої освіти, яка була б спроможною втілити в життя плани та цілі реформ. Діяльність об'єднаних шкіл була спрямована на модифікацію жорсткої селективної системи міжшкільного поділу на потоки, зменшення значення вибіркових іспитів у 11 років.

Як свідчать матеріали EURYDICE та освітніх інституцій Ради Європи, особлива увага під час розвитку реформ звертається на послідовну демократизацію реформістських поступів, на їх законодавчий акцент загальнодержавного спрямування.

Найбільш радикальна реформа освіти у Великобританії почалась у 1988 році з прийняттям закону. Проведення цієї реформи було зумовлене стурбованістю правлячих кіл зниженням конкурентоздатності країни у порівнянні з іншими західними державами, що прямо пов'язується з недостатньо високим освітнім потенціалом населення [4, с. 87]. У 1993 р. урядом країни була створена Національна консультативна рада з питань освіти і підготовки (National Advisory Council for Education and Training Targets - NACETT), якій доручалося здійснювати моніторинг цілей освіти, а також розробляти рекомендації уряду про заходи по їх реалізації. Перед радою було поставлене також завдання систематично передивлятися цілі освіти, виходячи з необхідного рівня підго-

товки робочої сили Великобританії для підвищення конкурентоспроможності в XXI столітті. Оновлені цілі викладені в Білій книзі про конкурентоспроможність під назвою «Рухатися вперед» (White Paper Forging ahead, травень 1985 р.). Були сформульовані наступні цілі реформи:

- дошкільне виховання повинно бути високоякісним та доступним дітям з 4 річного віку;
- навчальні курси мають виявляти і розвивати всі найкращі здібності у кожній дитині, а для цього необхідно спрямовувати навчальний процес на розвиток здібностей кожної дитини; розробити такий навчальний план, який забезпечить достатньо високий для сучасних умов інтелектуальний потенціал країни;
- кожен учень на кожному уроці має право на якісне викладання та відповідні умови навчання;
- кожен громадянин країни повинен навчатися протягом всього життя;
- управління освітою і підготовка кадрів повинні бути єдиними. Таке єднання повинно сприяти підвищенню якості загальної та професійної освіти. В сфері управління освітою посилюються централізаторські тенденції: держава прагне контролювати зміст та якість освіти, затверджуючи загальнонаціональні навчальні програми та контрольні тести оцінки знань;
- необхідно збільшити громадські та приватні інвестиції в освіту та підготовку кадрів;
- досягнення повинні постійно зростати, а зрушення, що відбуваються, бути відкритими для оцінки кожним членом суспільства [5, с. 42].

З приходом до влади лейбористського уряду Т.Блера, почалася нова епоха освітніх реформ. Для цього уряду пріоритетним став принцип рівності й соціальної справедливості, тобто надання якісної освіти всім дітям. Урядом Великої Британії було розпочато широкомасштабна програма «Високоякісна освіта в містах». Метою цієї програми було надання кращих можливостей для дітей, які живуть в економічно занедбаних міських районах. Було запроваджено ряд структурних інновацій, таких як, школи-маяки, спеціалізовані школи, зони педагогічної активності, міські академії, розширені школи.

Згідно з освітнім актом від 1993 року британським школам було дозволено спеціалізуватися на певній освітній галузі – спорті, мистецтві, технології, іноземних мовах, тощо – і залучати з цією метою додаткові кошти (як державні гранти, так і гроші спонсорів, благодійних організацій). Ознаки маркетинга шкільної освіти стали особливо відчутними з приходом до влади лейбористів у 1997 році. Виголошене тоді Тоні Блером гасло «Освіта, освіта і ще раз освіта» означало передусім забезпечення «реальних можливостей» для всіх і кожного стати конкурентоспроможним членом ринкового суспільства. З цією метою планувалося максимально забезпечити зближення і взаємодію між школою та виробничим сектором, бізнесовими структурами. Задіяні для цього механізми (пільгове оподаткування, кредитування) покликані заохотити активність представників великого і малого бізнесу, підприємців як провайдерів надання освітніх послуг і фундаторів приватних навчальних закладів

Реформа управління освіти, на думку деяких дослідників, мала суперечливий характер, оскільки пе-

редбачала як централізацію влади в освіті (запровадження Національного навчального плану та Національного тестування), так і децентралізацію (суттєве звуження функцій місцевої освітньої адміністрації та розвиток шкільного самоуправління). У цьому контексті важливо відмітити, що суттєвого розвитку набула самостійність не тільки грантових та спеціалізованих шкіл (міських технологічних коледжів), але й усіх інших державних шкіл через запровадження політики місцевого менеджменту, за якою кожна школа отримала значні повноваження у фінансовій та адміністративній сферах [7, с.8].

Пояснення логіки одночасної централізації та децентралізації управління освітою можна знайти у програмних творах теоретиків освітньої реформи від неоліберальної ідеології. Фундаментальним і стратегічним є напрям на децентралізацію освіти, скільки він передає контрольні функції у руки споживача (батьків) та включає ринкові механізми діяльності освітньої системи. Централізація розглядається скоріше як тактика нейтралізації політичних та корпоративних опонентів реформ. Саме їх супротив реформам повинні були нейтралізувати нав'язані та контрольовані зверху заходи.

У зв'язку з тим, що британські школи, які функціонували в економічно депресивних районах, найбільшою мірою потребували матеріальної та організаційно-педагогічної підтримки, в 1988 році була започаткована державна стратегія «Зони освітньої активності» (Education action zone). Школи у регіонах, наділених статусом «Зон», отримували можливість скористатися пільгами політики «позитивної дис-

кримінації» (хто мав найменше, отримував найбільше) і досягати вищих показників ефективності, тобто ставати перформативними.

Як показують дослідження, децентралізація автоматично не робить процес управління більш демократичним, але вона створює умови для розподілу влади та відповідальності, введення більш демократичних форм управління. Таким чином, буде доцільним приведення системи управління будь-якою освітньою організацією, у тому числі закладами та установами загальної середньої освіти, у відповідність з оточуючим середовищем. Управління має стати гнучким, мобільним, при цьому не втрачати орієнтації на мету й урахувати особливості організаційної структури. Насамперед, необхідно змінити загальносуспільне ставлення до освіти, усвідомити взаємообумовленість якісної освіти і рівня майбутнього суспільного розвитку.

Висновки. Отже, аналіз наукових джерел вітчизняних та зарубіжних дослідників свідчить про актуальність та доцільність вивчення та конкретизації поняття «управління освітою», яке можна охарактеризувати як комплекс заходів, спрямованих на ефективне впровадження організаційних ресурсів для забезпечення основної мети та цілей освіти.

Таким чином, досвід, запозичений від інших країн є одним з важливих джерел розробки сучасних освітніх реформ у нашій країні. Але не слід забувати, що кожна країна відрізняється самобутніми освітніми, культурними, політичними, релігійними та іншими традиціями, тому досвід інших країн має бути адаптований до загального та культурно-освітнього розвитку нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття")// Освіта. – 1993. – груд. – №44.-С.45-46.
2. Матвієнко О.В. Розвиток систем середньої освіти в країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01 / Матвієнко Ольга Василівна – К., 2005. – 494 с.
3. Писарева Л.И. Реорганизация школьных систем // Реформы образования в современном мире : глобальные и региональные тенденции / Отв.ред. Б.Л.Вульфсон. – М.: Изд-во Рос. Открытого ун-та, 1995. – С.146-164.
4. Сбуєва А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. - Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПІ, 1999. – 300 с.
5. Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англомовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): Монографія. – Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня». Видавництво «Козацький вал», 2004. – 500 с.
6. Chan S.- M. et al. Primary and Secondary Education in England and Wales; From 1944 to the Present Day. – 8-th Edition. – London: UNL. – August, 2002. – 46 p.
7. UNESCO. World Educational Report 2000. The Right to Education: Towards Education for All throughout Life. – Paris: UNESCO Publishing, 2000. – 173 p.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Derzhavna natsionalna programma "Osvita" ("Ukrajina XXI stolittya")// Osvita. – 1993. – grud. – №44.-S.45-46.
2. Matvienko O.V. Rozvitok sistem serednoyi osvity v krajinah Evropeyskogo Soyuzu: porivnyalnyi analiz: dis. doktora ped. nauk: 13.00.01 / Matvienko Olga Vasiliona – K., 2005. – 494 s.
3. Pisareva L.I. Reorganizatsiya shkolnyih sistem // Reformyi obrazovaniya v sovremennom mire : globalnyie i regionalnyie tendentsii / Otv.red. B.L.Vulfson. – M.: Izd-vo Ros. Otkryitogo un-ta, 1995. – S.146-164.
4. Sbueva A.A. Porivnyalna pedagogika: Navchalniy posibnik. - Sumy: Redaktsiyno-vidavnichiy viddil SDPI, 1999. – 300 s.
5. Sbrueva A.A. Tendentsiyi reformuvannya serednoji osviti rozvinenih anglomovnih krajin v konteksti globalizatsiji (90-ti rr. XX – pochatok XXI st.): Monografiya. – Sumy: VAT «Sumska oblasna drukarnya». Vidavnitstvo «Kozatskiy val», 2004. – 500 s.
6. Chan S.- M. et al. Primary and Secondary Education in England and Wales; From 1944 to the Present Day. – 8-th Edition. – London: UNL. – August, 2002. – 46 p.
7. UNESCO. World Educational Report 2000. The Right to Education: Towards Education for All throughout Life. – Paris: UNESCO Publishing, 2000. – 173 p.